

Тақризи

роҳбари илмӣ ба диссертатсияи Саидов Ҳусен Аламурадович дар мавзӯи: «Коркарди технологияи истехсоли маҳсулоти қаннодӣ бо истифодаи рангҳои табиӣ ғизой» барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) доктор аз рӯи ихтисоси 6D072700 – «Технологияи маҳсулоти хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ»

Саидов Ҳусен Аламурадович соли 2018 Донишгоҳи технологияи Тоҷикистонро бо дараҷаи бакалаври техника ва технология аз рӯи ихтисоси «Технологияи консервакунонӣ» ва соли 2021 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро дар зинаи магистратура аз рӯи ихтисоси биолог-биотехнолог хатм намудааст.

Аз 24 августи соли 2021 бо фармони ректори Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон таҳти № 27/А ба зинаи докторантураи (PhD) Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон қабул шудааст. Дар давоми таҳияи диссертатсия Саидов Ҳ.А. дар кафедраи химияи Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон ба ҳайси лаборанти калон фаъолят намудааст.

Дар давоми таҳсил ва кор ӯ худро ҳамчун муҳаққиқи масъулиятшинос, поквичдон, ташаббускор нишон дод, ки қодир аст ҳадаф ва вазифаҳои тадқиқотро аниқ баён кунад ва барои расидан ба ҳадафҳои худ мақсаднок ва суботкорона амал кунад. Аз рӯи натиҷаҳои назариявӣ ва амалие, ки довталаб ба даст овардааст, хулосабарорӣ намудан мумкин аст, ки муаллиф дорои таҳассуси баланд буда, метавонад мавзӯи тадқиқотро таҳлил кунад ва усулҳои ҳалли масъалаҳоро бомуваффақият истифода барад, натиҷаҳоро бо истифода аз коркарди муосири маълумот коркард ва шарҳ диҳад.

Диссертатсияи Саидов Ҳ.А. ба ҳалли мушкилоти иваз намудани рангҳои синтетикӣ ба рангҳои табиӣ ғизой, коркарди технологияи маҳсулоти қаннодӣ бо истифодаи рангҳои ғизой аз растаниҳои Тоҷикистон, омӯзиши хосиятҳои физикӣ-химиявӣ, технологӣ, фаъолнокии биологии рангҳои табиӣ ғизой ва коркарди технологияи истехсоли ин рангҳо бахшида шудааст.

Масъалаи иваз намудани рангҳои синтетикӣ бо рангунандаҳои табиӣ, дарёфти манбаҳои нави ин рангҳо, коркарди усулҳои самараноки ҳосил кардани онҳо хеле актуалӣ мебошад. Мубрамият ва аҳамияти ин тадқиқот аз он иборат аст, ки сифати ғизо ва вазъи ғизогирӣ яке аз омилҳои муҳимтарини муайянкунандаи саломатии миллат аст. «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» тадбирҳои асосиро чӣхати ноил шудан ба ҳадафҳои стратегии муайяншуда оид ба таъмини амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳоли ба ғизои босифат, аз ҷумла «ҷорӣ намудани инноватсия бо назардошти таъсири ҳадди ақал ба муҳити зист ва сифати замин, таҳияи чораҳои иваз намудани моддаҳои кимиёвии хатарнок ба моддаҳои табиӣ алтернативии бехатарро» тақозо менамояд.

Дар асоси тадқиқотҳои зиёд зарари рангҳои синтетикӣ исбот шуда, истифодаи онҳо дар саноати озуқаворӣ маҳдуд карда шудааст. Илова бар ин, рангҳои синтетикӣ арзиши ғизӣ ва биологӣ надошта, намояндагони хоси иловаҳои бегона дар маҳсулоти хӯрокаи мебошанд. Аз ин лиҳоз таваҷҷуҳ ба рангҳои ғизоии табиӣ дар замони муосир сол аз сол зиёд мегардад.

Рангҳои ғизоии табиӣ дар таркибашон ғайр аз моддаҳои рангкунанда инчунин моддаҳои аз ҷиҳати биологӣ фаъол аз қабилҳои витаминҳо, сафедаҳо, кислотаҳои органикӣ ва ғ. доранд. Худи моддаҳои рангкунанда дорони фаъолияти биологӣ мебошанд. Ин хосияти моддаҳои рангкунандаи табиӣ сабаби ҷалби таваҷҷуҳи олимони ва мутахассисони соҳаи истеҳсоли маҳсулоти хӯрокаи гардидааст.

Яке аз самтҳои асосии саноати озуқаворӣ, ки дар технологияшон бештар рангҳои ғизӣ истифода бурда мешавад, ин маҳсулоти қаннодӣ мебошад, ки дар байни гурӯҳҳои гуногуни аҳолии талабгори бештар дорад. Дар корхонаҳои истеҳсоли кишвар, ки ба истеҳсоли маҳсулоти қаннодӣ машғуланд, бештар аз рангҳои синтетикӣ истифода мебаранд. Маҳсулоти қаннодии воридшуда низ аксаран дорони ранги синтетикӣ мебошанд.

Ҳамин тариқ, тадқиқот дар самти ҷустуҷӯи манбаи рангҳои ғизоии табиӣ ва истифодаи мақсадноки онҳо дар маҳсулоти хӯрокаи аз ҷумла маҳсулоти қаннодӣ яке аз масъалаҳои муҳим ва саривақтӣ ба ҳисоб меравад. Инчунин аҳамияти тадқиқоти мазкур барои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки олами набототаш бой ва беҳамтост бо зарурати ҳалли мушкилоти маҳсулоти воридотивазкунанда муайян карда мешавад, зеро рангҳои хӯрокворӣ, одатан маҳсулоти истеҳсоли хориҷӣ мебошанд.

Диссертатсияи Саидов Ҳ.А. кори мустақили аз ҷиҳати илмӣ асоснок ба анҷомёфта мебошад, ки дар сатҳи баланд ба иҷро шудааст. Муаллиф шахсан озмоишхоро таҳлил намуда усулҳои физикӣ-химиявӣ, аз он ҷумла, усули рефрактометрӣ, спектрофотометрӣ муайян намудани миқдори моддаҳои табиӣ, хосиятҳои биологӣ, беҳатарӣ ва дигар таҳлилхоро аз худ намудааст.

Муаллиф дар ҷамъоварӣ ва таҳлили натиҷаҳо, таҷрибаҳои илмӣ, тавсиб ва амалисозии натиҷаҳои таҳқиқ, навиштани интишороти асосӣ бевосита иштирок кардааст.

Дар доираи тадқиқоти гузаронида Саидов Ҳ.А. таркиби химиявии экстрактҳои рангдиҳандаи ҳосилкардашуда аз растаниҳои кишварро омӯхта майян кард, ки дар таркиби экстракт аз решаи санҷид 25,3 г/л, буттамеваи татум – 12,6 г/л ва гули аббосӣ – 20,00 г/л моддаҳои рангкунанда мавҷуданд. Ин натиҷаҳо дурнамои истифодаи ин экстрактхоро ҳамчун ранги ғизӣ дар технологияи маҳсулоти хӯрокаи аз ҷумла маҳсулоти қаннодӣ исбот мекунад. Инчунин фаъолнокии биологӣи экстрактҳои решаи санҷид ва меваи татум омӯхта шуд. Исбот гардид, ки экстрактҳои мазкур таъсири антиоксидантӣ ва зиддиилтиҳобӣ

доранд. Бехатарии рангҳои ҳосилкардашуда - захрнокии шадид, микдори металлҳои мутлақо захрнок (сурб ва кадмий), мавҷудияти микроорганизмҳои касалиовар ва мағорҳои замбурӯғҳо омӯхта шуд. Муайян карда шуда, ки экстрактҳои ҳосилкардашуда аз решаи санҷид ва меваи татум ба синфи чоруми захрнокӣ (захрнокии кам) таалук доранд. Иҷбот карда шуд, рангҳои ғизоии ҳосилкардашуда аз ҷиҳати бехатарӣ, захрнок набудан, микдори кифояи моддаҳои рангкунанда, устуворӣ ба омилҳои гуногун аз қабилҳои рН-муҳит, вақти нигоҳдорӣ, ҳарорат ҳосиятҳои физикӣ ва химиявӣ, биологӣ, ҳосиятҳои технологӣ ба талабот нисбат ба рангҳои ғизоӣ –ҷавобгӯ буда онҳоро дар технологияи истеҳсоли маҳсулоти ғизоӣ аз ҷумла маҳсулоти қаннодӣ истифода бурдан мумкин аст. Дар натиҷаи ин тадқиқот технологияи ҳосил кардани рангҳои ғизоӣ аз растаниҳо коркард карда шуд, ки бо як нахустпатент Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ихтироот ҳифз карда шудааст. Иҷбот карда шуд, ки экстрактҳои оби решаи санҷид, меваи татум ва экстракти спиртии гулбаргҳои гули аббосиро метавон ба сифати рангҳои ғизоӣ барои ранг кардани маҳсулоти қаннодии қандӣ ва маҳсулоти нимтайёри ороишӣ – кремҳо барои шириниҳо истифода бурд, ки ин ҳулоса бо санҷишҳои истеҳсоли дар шароити корхонаҳои қаннодӣ тасдиқ шудааст. Технологияи истеҳсоли маҳсулоти қаннодӣ дар мисоли карамел ва мармелад бо истифодаи рангҳои табиӣ ҳосилкардашуда коркард карда шуд.

Натиҷаи тадқиқоти аз ҷониби Саидов Ҳ.А. гузаронидашуда дар конференсияҳои байналмилалӣ, ҷумҳуриявӣ ва дохилидонишгоҳӣ, зинаҳои ноҳиявӣ ва шаҳрии озмуни ҷумҳуриявии «Илм – фуруғи маърифат» муарифӣ гардидайд. Таҳқиқҳои довталаб дар зинаи ноҳиявии озмуни ҷумҳуриявии «Илм – фуруғи маърифат» дар соли 2024 сазовори ҷойи якум гардид. Саидов Ҳ.А. дар озмуни “Муҳаққик ва ихтироъкори ҷавон” миёни докторантони аз руи ихтисос ва унвонҷуёни муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва илмии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дастовардҳо дар бахши ихтироъкорӣ ва навоарӣ, самти технологияи маҳсулоти хӯрокаи бахшида ба рӯзи илми тоҷик дар соли 2024 сазовори ҷойи сеюм шуда бо дипломи дараҷаи 3 сарфароз гардонид шуд.

Дар асоси натиҷаҳои бадастомада 11 мақола дар маҷаллаҳои илмӣ, аз он ҷумла 5 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Федератсияи Россия, 6 мақола дар маводҳои конференсияҳои байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ нашр шуда, 1 нахустпатент оид ба ихтироот, 3 санади татбиқӣ дар истеҳсолот ва раванди таълим дар Донишгоҳи технологияи Тоҷикистон тасдиқ гардидааст.

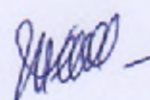
Ҳамаи ин бозгӯи инанд, ки Саидов Ҳусен Аламурадович ҳамчун мутахассиси илмӣ ба камол расидаи дорои дониши хуби назариявӣ ва малакаҳои амалӣ доир ба технологияи маҳсулоти хӯрокаи усулҳои таҳлили химиявӣ ва физикию химиявии пайваستاҳои табиӣ, химияи пайвастаҳои

ғизой, муҳаққиқи мақсаднок, мустақил ва эъҷодкор, омӯзгори ботаҷриба ҳисобида шавад.

Аз ин лиҳоз, чунин мешуморам, ки диссертатсияи Саидов Ҳусен Аламурадович дар мавзӯи “Коркарди технологияи истеҳсоли маҳсулоти қаннодӣ бо истифодаи рангҳои табиӣ ғизой” ба ҳимоя барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D072700 – «Технологияи маҳсулоти хӯроқа» (6D072701- Технологияи коркард, нигоҳдорӣ ва коркарди хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ) ба ҳама талаботи “Тартиби додани унвонҳои илмӣ”-и Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ доктори фалсафа (PhD), доктор аз рӯи ихтисоси 6D072700 – «Технологияи маҳсулоти хӯроқа» (6D072701- Технологияи коркард, нигоҳдорӣ ва коркарди хӯшагиҳо, лӯбиёгиҳо, маҳсулоти ғалладона, мевагию полезӣ ва ангурпарварӣ) мебошад.

Роҳбари илмӣ:

Н.и.х, дотсенти, кафедраи химияи
Донишгоҳи Технологии Тоҷикистон

Шарипова М.Б.

Тел.: 888-98-00-33

e-mail: mavzuna-83@mail.ru

Имзои Шарипова М.Б. ро тасдиқ менамоям.

Сардори раёсати кадрҳо, коргузори ва назорати
Донишгоҳи технологии Тоҷикистон

Раҳматулло Нусратулло